

Τραύματα και λύτρωση

► της **ΑΝΝΑΣ ΣΤΑΖΙΝΟΥ**

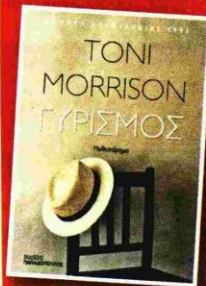
ΥΠΗΡΞΑ ΠΑΝΤΟΤΕ ΠΙΣΤΗ

αναγνώστρια της Τόνι Μόρισον, από την εποχή που εκδόθηκε στα ελληνικά το «Τραγούδι του Σόλομον» από τον «Οδυσσέα» σε μετάφραση Αθηνάς Δημητριάδη, κι αργότερα η «Αγαπημένη» σε μετάφραση της αείμνηστης Εφης Καλλιφατίδη από τη «Νεφέλη», για να ακολουθήσουν, μετά το Νόμπελ το 1993, έξι ακόμη μυθιστορήματά της, όλα μεταφρασμένα από την Κατερίνα Σκινά. Ιερατική μορφή, εικόνα της μητριαρχίας θα έλεγε κανείς, η Τόνι Μόρισον έγραψε για τη γυναικεία μοίρα σε έναν ανδροκρατούμενο κόσμο προσθέτοντας ένα επιπλέον στοιχείο σ' αυτήν τη μακράιωνη ιστορία καταπίεσης και υποβιβασμού: το χρώμα του δέρματος. Στα μυθιστορήματά της, οι σχέσεις των μαύρων γυναικών και ανδρών είναι πάντοτε δύσκολες, όταν δεν είναι ανύπαρκτες. Οι άντρες είναι περαστικοί από τη ζωή των γυναικών, σεξουαλικά συναρπαστικοί μεν, ενίοτε και πατέρες των παιδιών τους, αλλά συχνά βίαιοι, ασταθείς, και θυμωμένοι – τόσο θυμωμένοι που δεν μπορούν ούτε να στεριώσουν ούτε να αγαπήσουν. Φεύγουν από τις γυναίκες τους γιατί θέλουν να ξεφύγουν από τον εαυτό τους: τις κακοποιούν σαν να αυτοτραυματίζονται οι ίδιοι, όταν δεν τις θεωρούν μάγισσες, αιτίες δεινών, όταν δεν τις φορτώνουν με τις προκαταλήψεις και τις δεισιδαιμονίες τους. Κι εκείνες; Εκείνες είτε είναι ευάλωτες, σαν τη μικρή Πέκολα στα «Γαλάζια Μάτια», είτε (τις πιο πολλές φορές) είναι δυνατές, φορείς μιας μακράς παράδοσης ατάρκειας και αγώνα για την επιβίωση, και συνάμα αγωγοί της σοφίας της φυλής όπως εκφράζεται μέσα από τα γιατροσόφια και τα ματζούνια, τη μαγειρική και το νοικοκυριό, και κυρίως τα τραγούδια και τα παραμύθια που ανακαλούν τη μακρινή μπέτερα, την Αφρική.

Στο τελευταίο της βιβλίο, ωστόσο, που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος, σε έρρυθμη, σχεδόν μουσική μετάφραση της Κατερίνας Σκινά, πρωταγωνιστεί ένας άντρας. Ένας βετεράνος του πολέμου της Κορέας, ο Φρανκ Μάνεϊ, που επιστρέφει στην Αμερική από τις εσχατιές της Ασίας με σύνδρομο μετατραυματικού στρες, χωρίς να

καταφέρνει κι εκείνος να στεριώσει πουθενά, περιπλανώμενος από πόλη σε πόλη, αρνούμενος να ξαναγυρίσει στο χωριό του, στον Νότο. Κουβαλάει μια ωρολογιακή βόμβα στην ψυχή, έτοιμη να εκραγεί ανά πάσα στιγμή, μια ενοχή ανομολόγητη που έχει απωθηθεί στη λήθη, αλλά είναι αδιάκοπα παρούσα στο υποσυνείδητο. Μόνο όταν η μικρότερη αδελφή του, η Σι, κινδυνέψει στα χέρια ενός αδιάστακτου γιατρού, θα ξαναγυρίσει στον τόπο του για να τη σώσει και να βρει, ίσως, τη λύτρωση.

Η Μόρισον έχασε έναν από τους δυο γιους της, τον Σλέιντ, ενώ είχε φτάσει στη μέση της συγγραφής του «Γυρισμού» – και στη μνήμη του το αφιερώνει. Ίσως γι' αυτό, λοιπόν, το δεύτερο μισό του βιβλίου να φαίνεται ότι επιταχύνεται, εγκαταλείποντας τον ισόρροπο βηματισμό του πρώτου μέρους, χάνοντας κάπως τον ρυθμό του. Όμως η Μόρισον είναι μεγάλη συγγραφέας – ακόμη και οι αδυναμίες της μοιάζουν λειτουργικές. Τοποθετημένο στη δεκαετία του '50, σε μια Αμερική οξυτάτων φυλετικών διακρίσεων, το μυθιστόρημα δεν αποτυπώνει μόνο τον διάκτυπο ρατσισμού, αλλά τις ενδοφυλετικές διαφορές, την καχυποψία των μαύρων απέναντι στους άλλους μαύρους. Αντιστακτικά, μιλάει για την ανδρική φιλία, στις πολλές αποχωρήσεις της. Δείχνει την ψυχική ερήμωση που

ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ

«Γυρισμός»

Μετάφραση Κατερίνα Σκινά

Παπαδόπουλος, 2017

Σελ. 176

φέρει η εμπλοκή σ' έναν παράλογο πόλεμο, όπου δεν χωράει η επίκληση του πατριωτισμού, γιατί ό,τι διακυβεύεται εκεί σχετίζεται μονάχα με την εξουσία μιας υπερδύναμης, αλλά και το πώς μπορεί να ανασυγκολληθεί η τραυματισμένη ψυχή: μέσα από την αναγνώριση των ρωγμών, μέσα από την εγκατάλειψη των δικαιολογιών, του ψεύδους, της αυταπάτης. Δείχνει την εγκληματική αντιμετώπιση των πιο αδύναμων από το ιατρικό και επιστημονικό κατεστημένο, που δεν διατάζει να τους χρησιμοποιήσει για τα βιολογικά ή τα

γενετικά του πειράματα, στο τέλος, όμως, επανέρχεται στο τόσο οικείο της σύμπα, αυτό των γυναικών, που θα φροντίσουν τη μικρή αδελφή του Φρανκ και θα της προσφέρουν μια οδό διαφυγής μινώτας την στην τέχνη του κιλτ, των περίτεχνων παπλωμάτων από κουρελάκια – τα οποία, ωστόσο, δεν θα κοσμήσουν ποτέ τη νυφική πασαδά της σακατεμένης Σι.

Ο λυρισμός της Μόρισον, πάντοτε ζυγισμένος, διαπιστώνει τις περιγραφές, και μεταγγίζεται ακόμη και στις σκηνές όπου κυριαρχεί η ωμότητα. Εναλλάσσοντας τον πρωτοπρόσωπο λόγο του Φρανκ με τη φωνή ενός απροσδιόριστου αφηγητή, η συγγραφέας αντιπαράθετεί την εσωτερική διήνη στο εξωτερικό χάος μιας δύσκολης πραγματικότητας, για να τα συγκράσει στο τέλος. Και περνώντας από το υφάδι της ιστορίας της το στημόνι της βαθιάς της ανθρωπιάς, δίνει διέξοδο στον σπαραγμό, προοπτική και ελπίδα.

Οι εκδόσεις Παπαδόπουλος προανήγγειλαν την επανέκδοση σε νέες μεταφράσεις (από την Κ. Σκινά) δύο ακόμη βιβλίων της Τόνι Μόρισον. Πρώτα θα κυκλοφορήσει η «Τζαζ» και αργότερα «Το τραγούδι του Σόλομον», το αγαπημένο βιβλίο του Μπαράκ Ομπάμα. Ευχάριστη είδηση. Μια τόσο μεγάλη συγγραφέας δικαιούται διαρκή παρουσία στις προθήκες των βιβλιοπωλείων.